

J. J. Cremer.

De rijke. Mieke's bepeinzing in het hooiland. Een analyse, 2025.

Dit gedicht, geschreven door **J. J. Cremer** en gedateerd 4 augustus 1860, is een dagdroom van het eenvoudige boerenmeisje Mieke over haar leven, haar liefde, en de verlokkingen van rijkdom.

Hier volgt een bespreking van de belangrijkste aspecten van het gedicht, dat in Over-Betuwsche tongval (dialect) is geschreven:

1. Het gedicht begint met Mieke die uitgeput in het hooi ligt. Ze vindt het niet verkeerd ("lang niet kwoad") om moe te zijn. Ze is al om drie uur 's ochtends begonnen ("Um drie uur noar 't land") en heeft al tien karvrachten hooi geladen ("Tien karvracht geloajen"). De zon brandt fel op haar neer ("t zunnেকে brendt moar Toezoers op oe neêr").

2. De contrasten: armoede versus rijkdom.

Mieke's bezittingen zijn gering: slechts twee ringetjes en de kleren die ze draagt ("Da's al mien bezitting En heel mien gerief"). Haar ware bezit is haar leven, dat contrasteert met de rijkdom die ze ziet passeren.

Ze hoort en ziet een kar met rijke mensen op de dijk. Het rijtuig glanst in de zon en rijdt ongelooflijk snel. Zij zijn mensen die leven "zonder verdriet" en niet weten wat het is om in het zweet te moeten werken.

3. De verschijning van de jonker

Mieke observeert de passagiers: mevrouw ("Mavrouw") met een blauw lint en een zonnescherf ("zonperrepluuke"). Ze praten met een man die lijkt op een koning of een prins, en die een rijke neef is die bij de cavalerie ("perdsvollek") dient en nu de Freule het hof maakt ("vreit").

Vóór in de koets zit de Jonker, die Mieke erg knap vindt. Ze doet alsof ze slaapt in de hoop dat hij naar haar omkijkt. Ze bewondert zijn krulhaar, snor ("knêvel") en nette kleding. Ze herinnert zich dat ze hem eens een echt gouden horloge op zak zag dragen.

Ze herinnert zich een eerdere ontmoeting bij een paasvuur ("poasvuurke fel"). Daar nam hij haar hand en noemde haar "Mooi Mieke!".

4. Mieke's fantasieën en verlokkingen.

Mieke laat haar gedachten de vrije loop en fantaseert over een leven als de Jonker haar man zou worden.

- Ze zou dan "Mavrouw" worden.
- Ze zou witte jasjes ("spierwitte jekskes") en linten dragen.
- Ze zou een hoed opzetten en een zijden zonneschermbaan meenemen ("zied' perrepluuke").
- Ze zou op veren slapen in plaats van stro ("op veêren, In steê van op streui").
- Ze zou stoppen met werken en de vork ("goavel") in het hooi laten liggen.
- Ze zou een kamer vol pracht op het kasteel hebben, in plaats van de vliering boven de deel.

5. De terugkeer naar de realiteit en de nadelen van de rijkdom

De droom wordt ruw onderbroken wanneer een distel haar prikt ("Den diestel! die prikt heur!"). Ze probeert te bedenken hoe het leven van de rijken eruitziet.

Ze realiseert zich de keerzijde van die rijkdom:

- De rijken slapen tot negen uur 's morgens, waardoor ze de mooie zonsopgang en de dauwdruppels missen.
- Ze blijven 's nachts laat op, tot twaalf of één uur. Mieke's ogen vallen daarentegen al om tien uur dicht.
- Ze vraagt zich af wat ze met haar tijd zou doen als ze niet meer hoefde te hooien, karnen of werken in huis of op het veld. Ze kan alleen maar stoppen met zwarte naaizijde ("soajet") of naaien, wat haar niet goed afgaat; ze is beter in karnen en werken op het land.
- Ze beseft ook dat de rijken Frans spreken ("proaten d'r Frans"), een taal die zij niet machtig is, en ze zou niet uitgelachen willen worden. Niemand lacht haar uit als ze aan de karn staat.
- Als rijke dame zou ze de simpele geneugten missen, zoals paasvuren met zang en gelach, en het eten van gebraden appels. Ook zou ze te rijk zijn om om te gaan met haar vader, moeder en andere gelijken.

6. De conclusie: Piet is Mieke's ware rijkdom

Uiteindelijk komt Mieke tot de conclusie dat ze haar eigen mensen niet wil verliezen. Bovenal zou ze Piet missen. Ze vindt hem de enige die ze echt graag mag; hij is vroom ("vroom") en knap.

Net op dat moment ziet ze Piet aankomen, wat haar wangen doet gloeien. Ze wil haar hele leven naast hem lachen. Mieke besluit: **"Met ou bin'k in 't lêven De wereld te riek!"** (Met jou ben ik in het leven de wereld te rijk!). Ze kiest daarmee bewust voor haar eenvoudige leven en haar liefde voor Piet, boven de uiterlijke pracht van de Jonker en het kasteel.

Het gedicht eindigt met een voetnoot over een spel in de Betuwse woningen, waarbij men met een ring naar een haak werpt, in de context van haar eerdere opmerking dat zij (met de Jonker) geen ring op de haak zou hebben.

Kortom, het gedicht is een lyrische monoloog die de morele waarde van een eenvoudig, eerlijk, en arbeidzaam leven vol liefde (gesymboliseerd door Piet) afzet tegen de oppervlakkige verleidingen van de aristocratische rijkdom (gesymboliseerd door de jonker en de freule). Het is een lofzang op de tevredenheid met wat men heeft in de eigen stand.

De diepere sociale, economische en culturele contrasten die in het gedicht "**DE RIJKE. Mieke's bepeinzing op het hooiland**" worden belicht, draaien om de fundamentele scheiding tussen de hardwerkende, rurale klasse (Mieke en Piet) en de aristocratische, vermogende klasse (de jonker, de freule, en de mensen in het rijtuig).

Deze contrasten worden door Mieke's overpeinzingen op het hooiland scherp gesteld:

1. Sociale contrasten: arbeid versus ledigheid

Het meest opvallende sociale contrast is de scheiding tussen het leven van zware lichamelijke arbeid en een leven van moeiteloos plezier:

- **Arbeidersklasse (Mieke):** Mieke is een boerenmeisje wiens leven wordt gedefinieerd door non-stop, zware arbeid. Ze begint al om drie uur 's ochtends met hooien ("Um drie uur noar 't land") en heeft al tien karvrachten hooi geladen. Haar werk is inspannend, ze werkt in het brandende zonnetje ("t zunnেকে brendt moar Toezoers op oe neêr").

- **Adellijke klasse:** De rijke mensen reizen per koets over de dijk ("En kar op den diek"). Ze leven "zonder verdriet" en zijn totaal onbekend met de noodzaak om in het zweet te werken ("In 't zweet motten warken Dat kennen ze niet"). Ze rijden "altied Weêr uut veur plezier".

- **Uitsluiting door status:** Mieke beseft dat als ze rijk zou worden, ze te rijk zou zijn ("Te riek") om nog om te gaan met haar eigen familie en vrienden, zoals haar vader, moeder en andere gelijken ("al mien 'sgeliek").

2. Economische contrasten: armoede versus materiële pracht

De kloof in materiële bezittingen en levensstandaard is immens en vormt de basis voor Mieke's fantasieën:

- **Bezit en comfort:** Mieke's bezittingen zijn slechts de kleren die ze draagt en twee ringetjes ("En ikke twee ringskes, De kleêren veur 't lief, Da's al mien bezitting En heel mien gerief"). Ze slaapt op stro ("op streui") en haar woning is een vliering boven de deel ("en vliering Krek boven de dêl").

- **Rijkdom en luxe:** De rijken dragen dure kleding en de jonker heeft een gouden horloge op zak ("en echt goud Horlozie op zak"). Hun rijtuig glanst in de zon. In Mieke's fantasie zou ze, als ze rijk was, op veren slapen ("op veêren") en een kamer vol pracht op het kasteel hebben ("en koamer Vol pracht op 't kastél"). De rijken hebben bovendien "als te veul geld".

3. Culturele contrasten: taal, ritme en vrijetijdsbesteding

De culturele verschillen tonen aan hoe Mieke's identiteit en vaardigheden verbonden zijn met haar levensstijl, die radicaal zou veranderen met rijkdom:

- **Taal en communicatie:** De rijken spreken Frans ("Ze proaten d'r Frans: Bezoer en bezwoar"), een taal die Mieke niet machtig is ("Die proat bin'k niet mans"). Ze

vreest dat ze uitgelachen zou worden als ze in die kringen zou komen, in tegenstelling tot haar huidige leven waarin niemand haar uitlacht als ze aan het karnen is ("A'k stoai oan de kern").

- **Dagritme en slaap:** De rijken hebben een ander dagritme. Ze slapen uit tot negen uur 's morgens ("wel negen uur loat"), waardoor ze het mooie van de zonsopgang en de dauwdruppels missen ("Mooi zunneneken opgoan, En dauwdröpkjes niet"). Mieke daarentegen gaat vroeg slapen (haar ogen trekken om tien uur al dicht).

- **Vaardigheden en identiteit:** Mieke is bedreven in het boerenwerk: hooien, karnen, en werken op het land ("karnen kan'k bêter! En warken in 't land!"). Ze realiseert zich dat ze, eenmaal rijk, niet weet wat ze met haar tijd zou moeten doen, aangezien ze alleen maar "stoppen Met zwarte soajet" kan, en zelfs dat naaiwerk gaat haar "heel Niet vlot van de hand". Haar identiteit is gekoppeld aan haar productieve, fysieke vaardigheden.

- **Gezamenlijke vreugde:** Mieke's simpele geneugten zijn collectief en verbonden met het platteland, zoals het paasvuur met zang en gelach ("en poasvuurke fel") en het eten van gebraden appels. De rijken missen deze eenvoudige, aardse geneugten en vullen hun tijd met rijden voor plezier.

Uiteindelijk kiest Mieke er bewust voor om deze contrasten te overbruggen door vast te houden aan haar eenvoudige leven, waarbij ze stelt dat de jonker wel knap is, maar dat Piet haar ware rijkdom is: "**Met ou bin'k in 't lêven De wereld te riek!**". De liefde en vroomheid van Piet wegen zwaarder dan de verlokkingen van het kasteel.

De beschreven activiteiten in het gedicht "**DE RIJKE. Mieke's bepeinzing op het hooiland**" weerspiegelen op een zeer directe en gedetailleerde manier de verschillen tussen de arbeidersklasse (Mieke) en de gegoede, aristocratische klasse (de jonker en de passagiers in de koets) in die tijd.

Deze verschillen worden duidelijk in het dagelijkse ritme, de aard van de arbeid, en de manieren van vrijetijdsbesteding:

1. Het contrast in arbeid en fysieke inspanning

De meest in het oog springende activiteit is de **zware fysieke arbeid** van Mieke, die contrasteert met het luxueuze leven van de rijken, dat wordt gekenmerkt door ledigheid en plezier.

- **Mieke's zware werk:** Mieke's dag begint extreem vroeg ("Um drie uur noar 't land"). Ze heeft de hooivork ("de goavel") continu in de hand en heeft al tien karvrachten hooi geladen ("Tien karvracht geloajen"). Ze werkt in het brandende zonlicht ("t zunneneke brendt moar Toezoers op oe neêr") totdat ze doodmoe is. Mieke's vaardigheden zijn direct verbonden met haar productiviteit: ze is goed in karnen en werken op het land ("karnen kan'k bêter! En warken in 't land!").

- **De afwezigheid van arbeid bij de rijken:** De rijken reizen daarentegen "altied Weêr uut veur plezier". Ze leiden een leven "zonder verdriet" en hoeven niet te weten wat het is om in het zweet te werken ("In 't zweet motten warken Dat kennen ze niet"). Zelfs in haar fantasie concludeert Mieke dat ze, als ze rijk was, de vork in het hooi zou laten liggen ("En liet er de goavel En 't warken in 't heui").

2. Het verschil in levensritme en dagschema.

De klassen hebben een tegengesteld dag- en nachtritme, wat een weerspiegeling is van hun economische noodzaak.

- **Mieke's ritme:** Door de zware arbeid gaan Mieke's ogen al om tien uur dicht. Ze staat extreem vroeg op (drie uur) om productief te zijn.

- **Het ritme van de rijken:** De rijken kunnen uitslapen tot negen uur 's morgens ("Ge slupt dan tot 's mergens Wel negen uur loat"). Dit late opstaan betekent dat ze de eenvoudige schoonheden, zoals het opkomen van de zon en de dauwdruppels, missen. 's Nachts blijven ze lang op, tot twaalf of één uur.

3. Culturele activiteiten en sociale interactie

De activiteiten van de rijken zijn exclusief en geïsoleerd, terwijl Mieke's pleziertjes collectief en eenvoudig zijn.

- **Rijke cultuur: luxe en taal:** De Jonker en zijn gezelschap rijden in een glanzend rijtuig en zijn bezig met sociale bezigheden, zoals het hof maken ("nou noar De Freule hier vreit"). Een belangrijk cultureel contrast is het gebruik van een andere taal: de rijken spreken Frans ("Ze proaten d'r Frans: Bezoer en bezwoar"). Mieke voelt zich uitgesloten door deze taal en vreest uitgelachen te worden in die kringen.

- **Mieke's Eenvoudige Vreugde:** Mieke's sociale activiteiten zijn geworteld in de plattelandstradities. Ze herinnert zich het paasvuur ("en poasvuurke fel") met liedje en gelach en het eten van gebraden appels uit de vuist ("broaiappels"). Dit zijn activiteiten die zij zou moeten opgeven als ze "Te riek" zou worden, omdat ze dan niet meer met haar vader, moeder en andere gelijken om zou kunnen gaan.

- **Kleding en Uiterlijk Vertoont:** De rijke dame (Mavrouw/Freule) draagt spierwitte jasjes ("spierwitte jekskes"), linten en gebruikt een zijden zonnescerm ("zied' perrepluuke"), alles om het uiterlijk te tonen, terwijl de Jonker een gouden horloge op zak heeft. Mieke's bezit is slechts haar kleding en twee ringetjes.

De activiteiten van de Jonker, zoals het dragen van een gouden horloge en het rijden in een snelle, glimmende koets ("Wat glienstren die roai' en Dat tuug in de zon"), weerspiegelen de economische macht die hen in staat stelt hun tijd te besteden aan uiterlijk vertoon en plezier, in tegenstelling tot Mieke's tijd die volledig besteed moet worden aan het zekeren van haar levensonderhoud door lichamelijke inspanning.

Het gedicht legt zo de essentie van de klassenstrijd vast: het conflict tussen **noodzakelijke arbeid en vrijwillige ledigheid**.

Het thema dat men alleen in de eigen klasse of stand werkelijk gelukkig kan worden, is een **centraal en bevestigend thema** in J. J. Cremers gedicht "**DE RIJKE. Mieke's bepeinzing op het hooiland**".

Hoewel Mieke aanvankelijk in de verleiding komt om te fantaseren over de weelde van de Jonker, concludeert ze uiteindelijk dat haar diepste geluk ligt in haar eenvoudige leven, haar gewoonten, en bovenal, haar liefde binnen haar eigen milieu.

Hieronder wordt uiteengezet in hoeverre dit thema wordt weerspiegeld:

1. De oorspronkelijke verleiding van de hogere klasse

Mieke is duidelijk onder de indruk van de pracht en het comfort van de rijken, wat wijst op een aanvankelijke gedachte dat rijkdom tot geluk kan leiden:

- Ze is gefascineerd door de Jonker, die ze knap vindt, en ze herinnert zich dat hij haar "Mooi Mieke!" noemde.

- Ze fantaseert over hoe ze "Mavrouw" zou worden, op veren zou slapen in plaats van stro, en een kamer vol pracht op het kasteel zou hebben, in plaats van de vliering boven de deel. Dit belooft een leven zonder zware arbeid in het hooi.

2. De onmogelijkheid om in de hogere klasse gelukkig te zijn.

Mieke's bepeinzing brengt haar tot de harde realisatie dat zij cultureel, sociaal en emotioneel niet past in de wereld van de rijken. Haar onvermogen om zich aan te passen, maakt geluk in die klasse onbereikbaar:

- **Culturele incompatibiliteit (taal en vaardigheden):** Mieke zou zich in de hogere kringen buitengesloten voelen omdat de rijken Frans spreken ("Ze proaten d'r Frans"), een taal die zij niet machtig is ("Die proat bin'k niet mans"). Ze vreest uitgelachen te worden ("Ze lachten mien uut"), iets wat niet gebeurt wanneer ze simpelweg aan het karnen is ("Niet één die zal lagchen A'k stoai oan de kern").

- **Identiteit en levensritme:** Mieke beseft dat ze haar leven niet zou kunnen invullen zonder haar gebruikelijke taken. Ze kan alleen "stoppen Met zwarte soajet", maar naaien gaat haar niet vlot van de hand; ze is beter in karnen en werken op het land ("karnen kan'k bêter! En warken in 't land!"). Ze zou niet weten wat ze met haar tijd moest doen als ze niet hoefde te hooien en karnen.

- **Sociale isolatie en verlies van gemeenschap:** Ze realiseert zich dat rijkdom haar zou isoleren van haar wortels. Ze zou niet meer om kunnen gaan met haar vader, moeder, en "al mien 'sgeliek" omdat ze dan "Te riek" zou zijn. Ook zou ze de eenvoudige, gezamenlijke geneugten missen, zoals de paasvuren met liedjes en gelach, en het eten van gebraden appels.

3. De Definitieve Keuze voor de Eigen Klasse

Het doorslaggevende element dat het thema van 'geluk in de eigen klasse' bekrachtigt, is de liefde voor Piet, die behoort tot haar eigen sociale kring:

- Mieke houdt van haar eigen mensen ("k Hou veul van de mien").

- Boven alles realiseert ze zich dat ze Piet zou verliezen ("En Piet.... 'k Zou dan hum ook Mien lêven niet zien"). Piet is de enige die ze zo graag mag, hij is vroom en knap.

- Wanneer Piet verschijnt, gloeien Mieke's wangen en wil ze haar hele leven naast hem lachen.

- Haar uiteindelijke conclusie is een directe afwijzing van de materiële rijkdom ten gunste van de emotionele rijkdom: **"Met ou bin'k in 't lêven De wereld te riek!"**.

De thematiek van het gedicht is dus dat ware geluk niet wordt bepaald door materiële rijkdom, maar door **authentieke verbondenheid en emotionele tevredenheid** binnen de eigen, vertrouwde culturele en sociale omgeving, zelfs als die omgeving wordt gekenmerkt door harde arbeid en bescheiden bezit. Rijkdom wordt beschouwd als een vervreemdende factor die Mieke zou beroven van haar ware bronnen van vreugde: familie, gemeenschap, en Piet.

www.jacobcremer.nl